

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Пламен Александров Панайотов

относно дисертационния труд на тема **„Компютърните престъпления по българското и албанското наказателно право”** от Гентиан Фетах Кочи за присъждане на образователната и научна степен „доктор” в област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6. Право, специалност Наказателно право

1. Кандидат за придобиване на образователната и научна степен „доктор” е Гентиан Фетах Кочи, магистър по право на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски” от 2003 г. В периода 2005-2011 г. работи като юрисконсулт в различни търговски дружества. От м. октомври 2011 г. е преподавател по учебните дисциплини „Интелектуално право” и „Компютърни престъпления” в Университета „Александър Моисиу”, гр. Дуръс. Същевременно от 2005 г. е официален преводач от български език към Министерството на правосъдието на Република Албания. От 2012 година е и адвокат. В периода на преподавателската си дейност Гентиан Кочи фокусира интересите си в материята на компютърните престъпления. В тази област има множество участия с доклади в научни конференции, организирани в България, Албания, Косово, Македония и Словения. От м. декември 2012 г. е докторант в Катедрата по наказателноправни науки при Юридическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски”.

2. Представената дисертация на тема **„Компютърните престъпления по българското и албанското наказателно право”** е в обем от 273 страници, включително съдържанието, справката за използваните съкращения и

библиографията. Трудът се характеризира със структура, включваща седем глави.

Изложението по първата глава представлява по същество въведение в темата. Очертан е предметът на изследването. Акцентът е поставен върху приложимото право относно компютърните престъпления в България и Албания. При това следва да се имат предвид източниците му както с оглед на националното право на двете държави, така и с оглед на международното право. Основната цел на изследването е не само да се направи задълбочен анализ на относимата към темата правна уредба, но след като се идентифицират недостатъците ѝ, да се направят и препоръки за усъвършенстването ѝ /с. 10-13/. Така изяснените предмет и цел на изследването предопределят и структурирането на неговото съдържание, и възприетите методи при осъществяването му.

Втората глава е посветена най-напред на възникването на компютърната престъпност. То се свързва със създаването на информационните технологии. Предложеният кратък исторически преглед на нейното развитие показва, че конкретните ѝ форми се обуславят и от особеностите на практическото приложение на посочените технологии в различни сфери на обществения живот. По-нататък в тази глава се пояснява съдържанието на някои основни понятия, които са от значение за анализа по темата. Сред тях са открити понятията „компютърно престъпление” и „кибернетично пространство”. Относно първото са систематизирани множество различни виждания за неговото съдържание. Изтъква се трудността да се достигне до унифицирането му в международноправната уредба /с. 18-27/. За второто се пояснява, че изразява преди всичко общуването между хората чрез компютри и телекомуникации, при което е без значение тяхното физическо местонахождение. Специално се подчертава, че „кибернетичното пространство” е по-широко по обхвата си понятие от интернет /с. 28-29/.

Фактът, че кибернетичното пространство е пространство без граници предопределя и една от основните характеристики на компютърните престъпления – поначало те не могат да бъдат ограничени в територията на определена държава /с. 31/.

Изложението по глава трета е посветено на международноправната уредба на компютърните престъпления. Разгледана е и уредбата в тази област на ЕС с разбирането, че и той е *sui generis* международна организация. Наред с това вниманието е акцентирано и върху компетентността на някои международни органи в областта на компютърната престъпност. За изследването на посочените въпроси преди да анализира приложимото право на България и Албания авторът изтъква като основна причина фактът, че международноправната уредба регламентира стандартите за противодействие на компютърните престъпления, които държавите следва да зачитат и в националното си право. Дори и когато съответните международноправни актове не са със задължителен, а само с препоръчителен характер, те пак оказват влияние върху приеманата от тях /от държавите/ национална правна уредба. Последователно Гентиан Кочи фокусира изследването върху уредбата, създадена преди всичко от органи и институции на ООН, НАТО, ЕС, СЕ, ОИСР. Изтъква се, че разгледаните резолюции на Общото събрание на ООН и на Съвета на ООН по правата на човека нямат задължителен характер /с. 44 и сл./. Във връзка с чл. 5 от Договора за създаване на НАТО се обръща внимание на ключовия въпрос, дали той е приложим в случай, че за една или повече от държавите на Алианса заплахата идва от кибератаки. Подчертава се, че процесът на формиране на доктрината на НАТО по този въпрос все още не е приключил /с. 56-61/. В рамките на уредбата на ЕС са разгледани както актове с препоръчителен, така и актове със задължителен характер. Сред тези със задължителен характер на по-обхватен анализ са подложени разпоредбите на Рамковото решение

2005/222/ПВР на Съвета от 24 февруари 2005 година относно атаките срещу информационните системи и разпоредбите на Директива 2013/40/ЕС на ЕП и на Съвета от 12 август 2013 година относно атаките срещу информационните системи и за замяна на Рамково решение 2005/222/ПВР на Съвета /с. 66-73/. По линия на СЕ са систематизирани също както актове с препоръчителен, така и актове със задължителен характер. Тук акцентът е поставен върху Конвенцията на Съвета на Европа за престъпления в кибернетичното пространство /с. 77-81/. В рамките на ОИСП се обръща внимание върху няколко препоръки и декларации относно защитата на лични данни и относно сигурността на информационните системи /с. 82-88/.

Четвъртата глава е посветена на правната уредба на компютърните престъпления в Албания и на системата от органи, в чиято компетентност е да противодействат срещу тях. От една страна се подчертава, че Албания е ратифицирала Конвенцията на Съвета на Европа за престъпления в кибернетичното пространство, поради което и регламентирани в нея стандарти са възприети в националното ѝ право /с. 92 и сл./. От друга страна се изтъква, че макар и страната все още да не е член на ЕС, тя съблюдава и неговите стандарти в разглежданата област на основание на сключеното Споразумение за стабилизиране и асоцииране със Съюза /с. 95 и сл./. Авторът анализира критично транспонирането на посочените стандарти в националната правна уредба. Пояснява се, че възприемането им в албанския НК се характеризира както с положителен, така и с отрицателен аспект. Положителният се свързва преди всичко с възможността по този начин да се усъвършенства националната правна уредба. А отрицателният произтича преди всичко от несистемния подход на албанския законодател, който води до несъответствия между НК и останалото законодателство и от недостатъчно качествения превод на специализираните термини в разглежданата област /с. 96-97/.

Впоследствие авторът преминава към аналитично и системно тълкуване на албанската наказателноправна уредба за противодействие на компютърната престъпност /с. 114 и сл./. Достига се до идентифициране и на нейните слабости. Подчертава се, че тя не съдържа дефиниции относно ключови понятия в разглежданата област, което в значителна степен затруднява прилагането ѝ на практика. В края на тази глава се обръща специално внимание на необходимостта от специализирано процесуално наказателно законодателство, което да способства за ефективността на борбата срещу компютърните престъпления /с. 148-151/.

Изложението по петата глава се фокусира върху правната уредба на компютърните престъпления в България. Най-напред се представя исторически преглед на възникването и развитието на уредбата им по българския НК /с. 152-156/. По-нататък се изтъква, че приложимото право в разглежданата област се формира не само от източници на националната правна система, но и от източници на международното право и на правото на ЕС. За България, която е член на ЕС, са задължителни не само стандартите според влезлите в сила спрямо нея международни договори, но и според наказателноправната уредба на ЕС. В тази връзка и за България от особено значение са както Конвенцията на Съвета на Европа за престъпления в кибернетичното пространство, така и основните нормативни актове на ЕС в разглежданата област - Рамковото решение 2005/222/ПВР на Съвета от 24 февруари 2005 година относно атаките срещу информационните системи и Директива 2013/40/ЕС на ЕП и на Съвета от 12 август 2013 година относно атаките срещу информационните системи и за замяна на Рамково решение 2005/222/ПВР на Съвета /с. 156 и сл./. Впоследствие авторът разглежда детайлно и задълбочено съставите на компютърните престъпления по българския НК. Същите са систематизирани в две основни групи. Първата обхваща така наречените същински компютърни престъпления /компютърни престъпления в тесен

смисъл/, които са обособени по Глава девета „а” от българския НК. Става дума за нови видове престъпни деяния, чиято поява се предпоставя от съвременното развитие на информационните технологии /с. 160 и сл./. Втората група обхваща компютърните престъпления в широк смисъл. Под това понятие се имат предвид и традиционни видове престъпления, които обаче се специфицират поради факта, че за осъществяването им се използва под една или друга форма компютърна информационна технология. Разпоредбите, които ги регламентират по българския НК, са обособени в различни глави от особената му част /с. 181 и сл./. Наред с материалноправната уредба са разгледани и онези разпоредби от НПК, които са от особено значение за ефективността на борбата срещу компютърната престъпност /с. 225 и сл./.

В изложението по шестата и седмата глава се съдържа заключителната част на дисертационния труд /с. 255-264/. В тях са систематизирани както предложенията *de lege ferenda*, целящи усъвършенстване на правната уредба на компютърните престъпления, така и обобщаващите изводи от проведеното изследване.

По темата на дисертационния труд Гентиан Кочи е автор на девет научни публикации.

3. Общо достойнство на рецензията е неговият системен и аналитичен характер. Изследването е подчинено изцяло на очертаните във въведението цели. Поради това и достигнатите изводи и обобщения са обосновани. Диференцирано и същевременно съпоставително са разгледани основните нормативни източници, имащи за предмет разглежданата материя. Анализът се основава на тълкуването както на разпоредби от националното право на България и Албания, така и на разпоредби от международното право и от правото на ЕС. Съчетаното използване на историческия наред с правнологическия и

сравнителноправния методи на изследване позволява на докторанта да изясни и особеностите в развитието на разглежданата правна уредба. Трудът се отличава и с практическата си значимост. Той съдържа добре аргументирани предложения както за усъвършенстване на регламентацията на компютърните престъпления, така и за повишаване на ефективността при нейното прилагане.

Дисертацията се характеризира и с конкретни приноси моменти, част от които са следните:

- осъществен е съпоставителен анализ, от една страна, на българската и албанската наказателноправна уредба на компютърните престъпления, но от друга страна, и на всяка една от двете национални уредби с регламентираните стандарти според международното право и според правото на ЕС /с. 10-13, с. 251-254 и др./;

- систематизирани са основните причини и условия за извършване на компютърни престъпления /с. 35-36/;

- очертан е пътят за повишаване на ефективността в борбата срещу компютърната престъпност. Най-напред той предполага кумулативното наличие на две условия: задължителни за всички държави международноправни стандарти и стриктното им транспониране в националните правни системи /с. 40/. По-нататък от значение е и създаването на специализирани структури, които със своя експертен потенциал да допринасят за качеството на работата на правосъдните, прокурорските и разследващите органи /с. 95, с. 101 и сл. и др./;

- систематизирани са органи, звена, съвети, центрове, експертни групи, които в една или друга степен институционализирано и на основание специализирана компетентност работят в сферата на противодействие на компютърната престъпност /с. 42-43, с. 60-61, с. 74, с. 76, с. 87-88, с. 90 и др./;

- очертана е системата и са обособени основните видове компютърни престъпления по албанския и по българския НК /с. 114 и сл., с. 159 и сл./;

- посочена е непрецизността при формулирането на санкцията по чл. 319а, ал. 5 от българския НК /с. 165/;

- направен е паралелен анализ на материалноправната и на процесуалноправната уредба, която е относима към предмета на изследването. Това позволява не само да се изтъкнат противоречията и слабостите на двата типа уредба, но и да се аргументират начините за тяхното преодоляване /с. 233-234/;

- направени са обосновани предложения de lege ferenda /с. 114 и сл., с. 173-174, с. 176-178, с. 185-186, с. 190-191, с. 194, с. 207, с. 234, с. 255-262/.

4. Към представената за публична защита дисертация могат да бъдат отправени и някои критични бележки, които докторантът би могъл да вземе предвид в по-нататъшната си работа по темата: а/ от пояснение и прецизиране се нуждае застъпеното становище, че според чл. 119б от албанския НК пострадалият от обида, осъществена чрез компютърна система, не е необходимо да се почувства засегнат /с. 126/; б/ от прецизиране се нуждае тълкуването на формите на изпълнителното деяние и на условието от обективна страна „без разрешение” по чл. 319а, ал. 1 от българския НК /с. 162 и сл./; в/ твърдението, че българският НК не съдържа дефиниция на понятието „компютърен вирус”, не отговаря на актуалната уредба по чл. 93, т. 27 /с. 173/; г/ тълкуването на бланкетната разпоредба по чл. 319е от българския НК не е съобразено с актуалното съдържание на чл. 6, ал. 2, т. 5 от Закона за електронния документ и електронния подпис /с. 179/; д/ необходимо е да се прецизира тълкуването на чл. 246, ал. 3 от българския НК /с. 199/; е/ чл. 172а, ал. 5 от българския НК не регламентира привилегирован състав на престъпление, а основание

за декриминализиране на извършеното и третирането му като административно нарушение /с. 216/.

Направените бележки не омаловажават изтъкнатите научни резултати на дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Считам, че предложеният дисертационен труд отговаря на изискванията, посочени в чл. 6, ал. 3 на Закона за развитие на академичния състав в Република България, поради което на основание чл. 10, ал. 1 от същия закон давам положително заключение и предлагам да бъде присъдена на Гентиан Фетах Кочи образователната и научна степен „доктор“.

гр. София

януари 2017 г.

Рецензент:

/проф. д-р Пламен Панайотов/